

تحرک پررنگ زنان در جنبش‌های اجتماعی سال ۱۳۹۸

مطالبات زنان امروز فراتر از خواست‌های جنسیتی است
پانته آ بهرامی

حضور و نقش رهبری زنان در خیزش آبان ۹۸ بسیار
پررنگ‌تر از دی ماه ۹۶ بود

فعالیت زنان در سال ۹۸ را می‌توان به دوگروه کلی تقسیم کرد: اول، زنانی که در چارچوب نظام به فعالیت پرداختند و در محدوده خواست‌های اصلاح‌طلبی، تلاش در تنظیم و ارائه لایحه و اصلاح قوانین داشتند. دوم، زنانی که عملاً از اصلاحات درون حکومتی ناامیدند و دیگر به رفرم در ساختار قدرت باور ندارند و با حضور پررنگ در جنبش‌های دانشجویی، کارگری، معلمان و زنان، به طرز فعال و عملی به پیوند جنبش‌های اجتماعی دست زده‌اند.

آنان بالقوه می‌توانند پیوندهایی میان طبقه متوسط و قشرهای فرودست جامعه فراهم کنند. این همان نقطه‌ای است که حکومت ایران به شدت از آن وحشت دارد، چرا که حضور زنان قابلیت حرکت‌های اعتراضی را دوچندان می‌کند. خواست‌های زنان، امروز از مطالبات جنسیتی فراتر

رفته است و با مطالبات طبقاتی، قومی و آزادیخواهانه جنبش‌های اجتماعی گره خورده است. به این دلیل، زنان مطالبه‌گر در خیزش آبان ماه از سوی هرم قدرت «اغتشاشگر»، «وابسته به دشمن خارجی» و «فریب خورده» خوانده شدند.

زنان در صف اول در آبان خونین

حضور و نقش رهبری زنان در خیزش آبان ۹۸ بسیار پررنگ‌تر از دی ماه ۹۶ بود. دلیل این مدعا را می‌توان در میان رسانه‌های حکومتی دریافت. خبرگزاری فارس در ۲۹ آبان این حضور را این گونه بازگو می‌کند: «میدان‌داری و میدان‌داری ویژه زنان در اغتشاشات اخیر چشمگیر به نظر می‌رسد... زنان ۳۰ تا ۳۵ ساله نقش ویژه‌ای در لیدری اغتشاشات به عهده دارند.» نمونه دیگری از این اعترافات، در روزنامه صبح نو به چشم می‌خورد: «این زنان... یکی از شورش‌ها فیلم می‌گیرد. دیگری جلو خودروها را می‌گیرد و دیگری با تحریک مردم آنها را به پیوستن به صف اغتشاش‌ها مجاب می‌کند، این که چرا در اغتشاشات اخیر زنان به مهره میدان‌دار تبدیل شده‌اند، خود جای سوال دارد.»

نباید فراموش کرد، از آنجا که نظام حاکم بر ایران ذهنیت زن‌ستیز و نگاه تحقیرآمیزی نسبت به زنان دارد، اگر مردی رهبر خیزش‌های اجتماعی باشد، «منافق» و «جاسوس» است، ولی اگر زنی «لیدر» شود، در نگاه حکومت «فریب‌خورده و عامل بیگانه» به‌شمار می‌آید و معرفی می‌شود. با وجود همه این تبلیغات، تصویرتکان‌دهنده آمنه شهبازی، زن ۳۴ ساله و مادر سه فرزند، که درحالی که شالش را دورپای یک مجروح می‌بندد، از پشت تیر می‌خورد و جان می‌بازد، نشان از شجاعت زنان دارد.

این زنان که میدان را در شرایط دشوار خالی نمی‌کنند، نماد همپاری، همکاری و کمک در سخت‌ترین لحظات هستند. در همین جا باید به نقش مادران عزادار، از جمله مادر پویا بختیاری و ایستادگی‌اش و اشاره کنم که به خاطر اصرار در سوگواری پسرش که در خیزش آبان ماه کشته شد، او و تمامی اعضای خانواده‌اش دستگیر شدند. چنین زنانی کلیشه‌های رایج را می‌شکنند، منافع جمعی را به منفعت فردی ترجیح می‌دهد، فرار نمی‌کنند، و در میدان می‌مانند تا کاری را به سرانجام برسانند و از گلوله هم واهمه‌ای ندارند. وقایعی این چنینی، در تقابل با تبلیغات هرم قدرت، می‌تواند به ضد آن تبلیغات بدل شود و به رهبری زنان در عمل بینجامد.

خشونت علیه زنان - رابطه خودکشی با قوانین ظالمانه

تنها دستاورد دولت یازدهم در سال ۹۸، تصویب لایحه تابعیت فرزندان مادران ایرانی بود، که البته به دلیل مهری که شورای نگهبان با عنوان «نداشتن مشکل امنیتی» بر آن زد، تاکنون اجرایی نشده است. گزارش‌های رسمی نشان می‌دهد که در سال ۹۸ خشونت علیه زنان افزایش یافته است. بر اساس آماری که رضا جعفری سدهی، رئیس اورژانس اجتماعی سازمان بهزیستی ایران، ارائه داده است، خشونت علیه زنان حدود ۲۲ درصد نسبت به سال ۹۷ افزایش یافته است. کارشناسان معتقدند که رشد آگاهی زنان و ارائه گزارش به پلیس، ممکن است زمینه افزایش این آمار باشد.

کشته شدن میترا استاد با چند گلوله به دست همسرش محمد علی نجفی، شهردار سابق تهران، یکی از نقاط اوج این خشونت بود. خودسوزی سحر خدایاری در برابر دادگاه انقلاب به دلیل اعتراض برای بازگردانده شدن به زندان به اتهام پوشیدن لباس مردانه و تلاش برای ورود به استادیوم آزادی، نمونه دیگری از این خشونت است. مرگ او شعله‌ای شد برای بازگشایی استادیوم‌ها به روی زنان؛ هرچند موقت. آمار خودکشی در ایران، رابطه مستقیمی با قوانین ظالمانه و فقر دارد.

علیرضا شریفی یزدی، روانشناس در سایت سلامت نیوز، در تیر ۹۷ می‌گوید، در همه جای دنیا افسردگی دختران نسبت به پسران دوبرابر است، ولی در ایران تا چهار برابر گزارش شده است. مریم عباسی‌نژاد، مدیر برنامه پیشگیری از خودکشی، معتقد است که اقدام به خودکشی در زنان بیشتر از مردان است و در همین سال، در مجموع ۶۰ درصد خودکشی‌ها از آن زنان بوده است. مشکلات بی‌شماری مانند تبعیض و قوانین نابرابر و فقر و سدهای مختلف اجتماعی و فرهنگی بر برابر زنان، از مهمترین عوامل بالا بودن افسردگی در زنان است که در مواردی نه چندان کم‌شمار، به خودکشی می‌انجامد.

نرخ بیکاری و سهم کوچک زنان در اشتغال

زنان سرپرست خانوار، از فقیرترین اقشار جامعه هستند. زیرا در شرایط اقتصادی دشوار، دو منبع درآمد هم کفایت خرج خانواده را نمی‌دهد، و در خانواده‌های تکسرپرست که تنها زنان شاغلند، این درآمد بسیار اندک است. در ایران ما با سه و نیم میلیون زن تکسرپرست خانوار روبه‌رو هستیم. ردیف مربوط به ۲۳۰ میلیون تومانی

که در بودجه ۹۸ برای بیمه زنان سرپرست خانوار تعیین شده بود، در بودجه ۹۹ کاملاً حذف شده است.

با این که در مجموع تعداد دانشجویان فارغ‌التحصیلان زن در دانشگاه‌ها از مردان پیشی گرفته است، ولی همچنان در بازار کار شاهد حضور پررنگ‌تر مردان هستیم. براساس گزارش مرکز آمار ایران، در تابستان ۹۸ سهم زنان از کل جمعیت فعال ۱۵ سال به بالا حدود ۵ میلیون نفر است، درحالی که جمعیت فعال مردان بیش از ۲۲ میلیون نفر است. سهم زنان از جمعیت شاغل ۱۸ درصد و سهم زنان از جمعیت بیکار ۳۴ درصد است. علت پررنگ بودن حضور مردان در بازار کار، جز محدودیت‌هایی که از سوی حاکمیت اعمال می‌شود، این باور غلط نیز هست که گویا مرد «نان‌آور» خانواده است و زن باید خانه‌داری کند. این در حالیست که در جامعه ایران نیز مانند تمامی جوامع دیگر، بسیاری از زنان نیاز جدی به کار و درآمد و کار دارند. بخشی از آنها زنان تکسرپرست خانوار خود هستند، گروهی از حمایت‌های خانواده پدری برخوردار نیستند و ازدواج هم نکرده‌اند، یا در سنی نیستند که دنبال آموزش بروند. بنابراین، در کارخانه‌ها و کارگاه‌ها بخشی از خط تولید را تشکیل می‌دهند و به سادگی نیز با ماشین و تکنولوژی جایگزین می‌شوند؛ معضلی که مسئله جهانی زنان کارگر است.

زنان زندانی به دلیل مبارزه با حجاب اجباری و حمایت از فعالیت‌های کارگری

زنان در همه عرصه‌ها در سال ۹۸ فعال بودند. از میان زنان زندانی که حکم ابد دارند، باید از زینب جلالیان، فعال سیاسی کُرد، نام برد که از سال ۱۳۸۶ بدون مرخصی در زندان خوی به‌سر می‌برد. محدودیت در زمینه‌های مختلف اجتماعی، موجب اعتراض زنان و دستگیری آنها در عرصه‌های مختلف شد. عسل محمدی، ساناز الهیاری، مرضیه امیری و سپیده قلیان، در پیوند با افشاگری اعتصابات کارگری هفت تپه دستگیر شدند. سپیده قلیان با افشاگری از بازجویانی که به آزار و اذیت اسماعیل بخشی از رهبران اعتصاب و افشاگری در مورد شرایط بد زنان در زندان قرچک، در سال ۹۸ خبرساز بود. لیلا حسینزاده از فعالان دانشجویی بود که در این سال محکومیت خود را می‌گذراند و نظرات او در زودون توهم از اصلاح‌طلبان حکومتی، تاثیرگذار بود.

مبارزه علیه حجاب اجباری یکی دیگر از نقاط اوج مبارزات زنان در سال گذشته بود، و بهای آن، دستگیری کنشگرانی بود که در روز زن،

بدون حجاب در مترو به مسافران گل می‌دادند: منیره عربشاهی، یاسمین آریایی، صبا کرد افشاری، مژگان کشاورز.

حکم ۲۴ سال زندان برای صبا کردافشاری، نشان از وحشت دستگاه قضایی از حرکت علنی علیه حجاب اجباری داشت. مجموعه حکم این ۴ کنشگر، ۵۵ سال زندان است که در نوع خود بی‌سابقه است. هم‌اکنون زنان بسیار دیگری نیز با جرایم مشابه، در زندان‌ها به‌سر می‌برند. نام و شهرت نسرین ستوده به عنوان وکیل، و نرگس محمدی به عنوان فعال حقوق بشر، تنها بخشی از بدنه پرتوان جنبش زنان است که امروز مطالباتی فراتر از خواسته‌های جنسیتی دارند.

جمعه ۸ فروردین ۱۳۹۹ برابر با ۲۷ مارس ۲۰۲۰